

Binnen de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat hebben verschillende fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat over de Structuurvisie Ondergrond (Kamerstuk 33 136, nr. 16).

De voorzitter van de commissie,
Agnes Mulder

De adjunct-griffier van de commissie,
Schuurkamp

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Inleiding	2
Algemeen	2

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voorliggende Structuurvisie Ondergrond (hierna: Structuurvisie) en de onderliggende stukken. Zij hebben daarover nog een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van voorliggende Structuurvisie en hebben daarover nog enkele kritische vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennis genomen van de Structuurvisie, het milieueffectrapport Structuurvisie Ondergrond (STRONG), de inspraakreacties en de overige stukken. De leden zijn tevreden over de zorgvuldigheid van het proces. Zij stellen een aantal vragen.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de Structuurvisie. Zij stellen hierbij de volgende vragen.

De leden van de 50PLUS-fractie danken de Staatssecretaris voor de toezending van de Structuurvisie. De leden willen hierover graag een vraag stellen.

Algemeen

De leden van de VVD-fractie vragen op welke wijze de toename van droogte in Nederland en de bijbehorende verzuring van de grond invloed heeft op de drinkwatervoorziening. Is er altijd voldoende drinkwater beschikbaar? Komt de kwaliteit van het drinkwater door periodes van droogte in gevaar? Hoe ziet de Staatssecretaris een rol voor de Structuurvisie qua overlast door extreme neerslag? Hoe verhoudt het onlangs gesloten Klimaatakkoord zich tot de Structuurvisie?

De leden van de VVD-fractie vragen wat de aanmerking van drinkwater als nationaal belang inhoudt voor de afweging van die functie ten opzichte van mijnbouwactiviteiten in de ondergrond? Is het waar dat de door provincies aangewezen intrekgebieden en de nog aan te wijzen Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's) uitgesloten worden van mijnbouwactiviteiten? Wordt de in de Structuurvisie opgenomen uitsluiting van mijnbouw in grondwaterbeschermingsgebieden en boringvrije zones rond bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening overgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Besluit van 22 augustus 2011, houdende algemene regels ter bescherming van nationale ruimtelijke belangen)? Zo nee, waarom niet? Kan de Staatssecretaris met betrekking tot het toekomstperspectief voor de energievoorziening aangeven wat er met de gasleidingen onder de grond gaat gebeuren nadat Nederland van het gas af is?

De leden van de VVD-fractie vragen welke overheidsinstantie gaat beoordelen of mijnbouwboringen onder gebieden voor de drinkwaterwinning geen risico's hebben voor het grondwater? Hoe verhoudt het

door de provincies te formuleren beschermingsbeleid voor ASV's voor de drinkwaterwinning zich tot de beoordeling van vergunningsaanvragen voor mijnbouwactiviteiten door de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK)?

Hoe is geborgd dat bij ontwikkeling van geothermie er rekening wordt gehouden met het gebruik van de ondergrond voor de drinkwatervoorziening? Waarom is in de Structuurvisie geen aandacht besteed aan Warmte- en koudeopslag (WKO) en het ruimtelijke spanningsveld van WKO met drinkwatergebieden? Is het gebruik van chemische vloeistoffen in gesloten bodemlussen voor WKO verboden? Zo nee, waarom niet? Op welke wijze zal de Structuurvisie opgenomen worden in de Nationale Omgevingsvisie? Heeft de Structuurvisie een directe doorwerking naar de Omgevingsverordening van de provincies? Hoe komen de afspraken van de Structuurvisie in het provinciale en gemeentelijke beleid tot uitdrukking? Welke aanpassingen betekenen de keuzes in de Structuurvisie voor de Mijnbouwwet? Wordt de Omgevingswet aangepast om het beschermingsbeleid van de Structuurvisie te implementeren? Welke implicaties heeft de Structuurvisie voor het proces van de energietransitie? Op welke wijze wordt de Structuurvisie meegenomen bij de te maken afspraken over de energietransitie?

De leden van de VVD-fractie vragen of de Staatssecretaris bereid is om met een zekere regelmaat te rapporteren aan de Kamer over de ontwikkeling en omvang van geothermie?

De leden van de D66-fractie vragen hoe efficiënt bodem (her)gebruik wordt gestimuleerd door de Staatssecretaris en of zij daar voorbeelden van kan geven. Tevens vragen deze leden hoe de Staatssecretaris ervoor zorgt dat ook bedrijven geprikkeld worden zo efficiënt mogelijk met de ondergrond om te gaan, ondanks dat dit wellicht niet altijd in hun eigen belang is, maar wel voordeel kan bieden voor het nationale belang.

De leden van de D66-fractie lezen dat reserveringen voor specifieke functies nu niet noodzakelijk zijn, maar dat dit mogelijk in de toekomst kan veranderen. Aan wat voor veranderingen denkt de Staatssecretaris hierbij en ziet zij die dit op korte en middellange termijn al plaatshebben?

De leden van de D66-fractie vragen wat de rol is van en voor klimaatadaptatie binnen deze beleidsvisie? Deze leden vinden het positief dat er aandacht is voor betrokkenheid en (lokaal) draagvlak van de omgeving, maar vragen hoe ervoor wordt gezorgd dat dit ook in de praktijk serieus meegewogen en genomen zal worden.

De leden van de D66-fractie vragen hoe het staat het de uitvoering van de motie (Kamerstuk 25 883, nr. 299) van de leden Van Eijs (D66) en Kröger (GroenLinks) over een actieve informatie- en monitoringsplicht voor bedrijven? Voorts vragen deze leden hoe deze beleidsvisie bijdraagt aan het tegengaan van vervuiling door bestrijdingsmiddelen uit de landbouw, opkomende stoffen en medicijnresten?

De leden van de D66-fractie vragen in hoeverre op termijn het nodig zal zijn om voor geothermie dubbele *casing* te gebruiken om de risico's van lekkage zoveel mogelijk te beperken, ook in het kader van het voorzorgsprincipe? Tevens vragen deze leden of hun aanname klopt dat de genoemde risico's voor het ontstaan van een migratieroute bij het van het winnen van schaliegas niet (meer) aan de orde zullen zijn omdat de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) eerder heeft gesteld dat voor schaliegaswinning in Nederland geen plaats meer is? Hoe groot is het (geschatte) maximale volume grondwater dat verontreinigd kan worden bij een lek van een bodemlus waarbij circulatievloeistof in het grondwater terecht komt, vragen deze leden. De kans dat dit gebeurt, wordt zeer laag geschat, maar het maximale volume grondwater dat verontreinigd kan worden, vinden bovengenoemde leden van belang bij de risicoafweging.

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris specifieke bescherming van de kwaliteit van grondwatervoorraden overweegt nu de ambities op het gebied van geothermie en bodemenergie toenemen. Zo ja, waar denkt zij dan aan? Grote delen van Nederland krijgen hun drinkwater van bronnen onder de grond, maar dezelfde bodem wordt ook gebruikt voor onze energievoorziening. Als er onzorgvuldig wordt gehandeld, kunnen die bronnen vermengd raken met vervuilde lagen in de ondergrond. Deze leden vragen daarom hoe de Staatssecretaris aankijkt tegen een striktere functiescheiding van het gebruik van de ondergrond voor het opwekken van energie en voor het oppompen van drinkwater.

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris (op termijn) bereid is zich in te zetten om niet alleen in deze kabinetsperiode, maar ook in de toekomst voor nieuwe gasvelden geen opsporingsvergunningen op land meer af te geven? Deze leden vragen of de Staatssecretaris nader kan toelichten waarom het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) niet volledig is overgenomen om te kiezen voor een locatiespecifieke aanpak in plaats van een gebiedsgerichte aanpak? Voorts vragen deze leden hoe de regio en de omgeving, gezien de huidige problematiek in dit gebied, hierbij worden betrokken. Hoe worden zij meegenomen en hoe wordt gewerkt aan draagvlak voor deze activiteiten?

De leden van de D66-fractie vragen hoe het staat met de uitvoering van de motie van het lid Jetten (D66) c.s. (Kamerstuk 34 775 XIII, nr. 94) om Energiebeheer Nederland (EBN) te laten participeren in geothermie projecten. Ook vragen deze leden of de Staatssecretaris nader kan ingaan op stappen die zijn ondernomen naar aanleiding van het rapport van het SodM «Staat van de Sector Geothermie».

De leden van de D66-fractie vragen hoe lang de Staatssecretaris nog verwacht dat oliewinning plaats zal vinden in Nederland? Denkt de Staatssecretaris al aan het uitfasen van oliewinning in Nederland ook gezien de ambities in het Parijsakkoord?

De leden van de D66-fractie vragen hoeveel zout en hoeveel potentie voor zoutwinning zich nog bevindt onder de Waddenzee?

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris nader kan ingaan op de risico's die verbonden zijn aan het winnen van gas of geothermie in de diepte onder een grondwatervoorkomen. Het kabinet acht het boren van buiten de begrenzing van het beschermingsgebied tot onder een grondwatervoorkomen mogelijk, mits dit niet tot risico's voor de kwaliteit van het grondwater leidt. Dit is echter wel door bijvoorbeeld de provincie Utrecht verboden. Deze leden vragen hoe zij in dit geval het landelijke beleid met het lokale beleid moeten rijmen? Hoe verhouden de regels zich tot elkaar? Hoe zijn de provincies betrokken bij dit besluit? Vindt de Staatssecretaris het niet wenselijker om uniformiteit in regels op dit beleidsterrein te hebben? Waarom duurt de totale realisatie van de Basisregistratie Ondergrond (BRO) vijf tot zeven jaar, vragen de leden van de D66-fractie. Drukke in de ondergrond door allerlei kabels maakt het werken in de ondergrond lastig. Daarom vinden de leden van de D66-fractie het belangrijk om ook van onze ondergrond een gedetailleerde kaart te hebben en bij te houden. In hoeverre is of wordt een degelijke kaart opgenomen in het «Convenant bodem en ondergrond 2016–2020», en zo niet, is de Staatssecretaris bereid om dit alsnog op te laten nemen?

De leden van de GroenLinks-fractie vinden dat de belangenafweging tussen bescherming enerzijds en exploitatie anderzijds niet altijd heeft geleid tot de beste keuze. In veel gevallen is helemaal geen keuze gemaakt en is vrijwel alles mogelijk, mits aan bepaalde regels of procedures wordt voldaan. Deze leden vinden dat er strakkere kaders gesteld moeten worden en dan in veel gevallen gekozen zou moeten worden voor vrijwaring van een gebied van bepaalde activiteiten. Van sommige activiteiten moet in alle gevallen worden afgezien, zoals bijvoorbeeld de

winning van schaliegas. Voor de weging van belangen zou wat de leden van de GroenLinks-fractie betreft een strakke hiërarchie moeten gelden, waarbij de bescherming van drinkwater, de veiligheid van al het bovengrondse en de natuur voorrang krijgen boven tijdelijke of economische belangen. Eenmaal besmet grondwater is redelijkerwijs niet te reinigen en dat moet dus te allen tijde worden voorkomen. De aardbevingsproblematiek in Groningen laat zien dat risico's voor de lange termijn moeilijk zijn in te schatten. Wat de leden van de GroenLinks-fractie betreft, toont dit aan dat zorgvuldigheid en terughoudendheid harder nodig zijn naarmate de risico's groter, onzekerder of onomkeerbaarder zijn. Voor sommige activiteiten of gebieden geldt dan dat de risico's te hoog zijn voor bepaalde activiteiten en dus moeten worden uitgesloten. Risico's met onomkeerbare gevolgen, voor drinkwater, natuur, gebouwen of andere ernstige gevolgen, moeten veel zwaarder worden getoetst. De nadelen van de risico's zijn vaak onvoldoende in geld uit te drukken en wegen in een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) onvoldoende mee ten opzichte van de economische voordelen voor de korte termijn. Zeker als de risico's voor de maatschappij zijn en de baten voor enkele particulieren, kiezen de leden van de GroenLinks-fractie voor een betere bescherming. Deelt de Staatssecretaris het uitgangspunt van deze leden?

De leden van de GroenLinks-fractie omarmen het uitgangspunt dat men lokale zaken het beste lokaal kan regelen. Maar het kan niet zo zijn dat het beschermingsniveau van de ene gemeente of regio inferieur is aan dat van een andere. Het afwegingskader en de wettelijke basis moet dus overall even goed zijn en de mogelijkheden van lokale overheden om risico's te toetsen en te handhaven moet eveneens gegarandeerd zijn. De Omgevingswet moet hier de middelen voor bieden, maar de leden van de GroenLinks-fractie maken zich wel zorgen of lagere overheden hier straks voldoende voor zijn toegerust. Zeker als het om ongelijke spelers gaat, zoals kleine plattelandsgemeenten die het moeten opnemen tegen grote multinationale conglomeraten uit de mijnbouw- of energiesector. Zijn gemeenten, provincies en waterschappen in staat om hun ondergrond voldoende te beschermen?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat de bescherming van ons drinkwater door vervuiling van boven of door ondergrondse activiteiten prioriteit moet zijn. Een ondergrondse activiteit zou wat de leden van de GroenLinks-fractie betreft niet het risico op ernstige besmetting van het drinkwater met zich mee mogen brengen. Een activiteit of techniek die dat risico niet kan uitsluiten zou niet vergund mogen worden. Dat geldt met name voor de huidige drinkwaterwingebieden en de boven- en ondergrondse watersystemen die hiermee in verbinding staan.

De leden van de GroenLinks-fractie kiezen er ook voor om de gebieden rond de nationale drinkwaterreserves te vrijwaren van mijnbouwactiviteiten. Deze nationale reserves mogen geen risico lopen. De huidige regelgeving en de huidige technieken om vervuiling of andere risico's te voorkomen zijn wat deze leden betreft onvoldoende voor de lange termijn. De regelmatige ongelukken bij ondergrondse activiteiten zoals zout- en gaswinning en opslag van vervuild water laten zien dat de huidige praktijk riskant is. Daarmee staat wat de leden van de GroenLinks-fractie betreft vast, dat de huidige techniek, regelgeving en handhaving onvoldoende is om deze reserves te beschermen. Is de Staatssecretaris bereid om de nationale grondwaterreserves beter te beschermen middels een grote vrijwaringszone? Vindt de Staatssecretaris dat bestaand provinciaal beleid rondom driedimensionale bescherming van drinkwaterwinnings als startpunt moet worden gezien bij driedimensionale ruimtelijke ordening?

De leden van de GroenLinks-fractie stellen vast dat er in de structuurvisie nauwelijks keuzes worden gemaakt met betrekking tot de energievoor-

ziening van Nederland. Het gebrek aan heldere keuzes is niet alleen nadelig voor het halen van de klimaatdoelen en het milieu, maar ook voor de investeringszekerheid van bedrijven. Deze leden vinden het wenselijk om voor te sorteren op een wereld zonder fossiele brandstoffen. Het maken van heldere keuzes, ook in deze Structuurvisie, is daar onderdeel van. Vindt de Staatssecretaris dit eveneens? Wordt er bij het beoordelen van winningsplannen en proefboringen voldoende rekening gehouden met steeds kortere afschrijftermijnen naarmate de energietransitie sneller gaat? Zou deze Structuurvisie hier geen duidelijkere richtlijnen voor moeten geven?

De leden van de GroenLinks-fractie lezen dat in de Structuurvisie toekomstige oliewinning wordt opengelaten. Er wordt geen keuze voor of tegen de oliewinning gemaakt. Tegelijkertijd is het kabinetsbeleid om minder gebruik te gaan maken van fossiele brandstoffen. Vindt de Staatssecretaris dat wanneer er nu met nieuwe oliewinning gestart zou worden dit een prikkel geeft om afhankelijk te blijven van fossiele brandstoffen en dat dit ongewenst is?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn het grondig eens met de ambitie van het kabinet om de gaswinning zo snel mogelijk te laten afnemen. In de Structuurvisie wordt geen ruimte gegeven voor proefboringen tijdens de huidige kabinetsperiode, maar wel voor eventuele proefboringen na deze kabinetsperiode. Vindt de Staatssecretaris het gewenst dat er na deze kabinetsperiode ruimte is voor proefboringen? In de Structuurvisie staat dat het wenselijk is om gas uit Nederlandse kleine velden te winnen, zolang dit veilig kan. Heeft de Staatssecretaris een bepaalde definitie van «veilig»? Wanneer is het niet veilig genoeg meer om gas uit kleine velden te winnen? Kan er een overzicht worden gegeven van de bestaande concessiegebieden waar proefboringen plaats mogen vinden?

De leden van de GroenLinks-fractie zien graag dat er voorrang wordt gegeven aan geothermie. Vindt de Staatssecretaris dat geothermie eigenlijk altijd te verkiezen is boven olie en gas, ook omdat er zo een fossiele lock-in kan worden voorkomen? Is er een bepaalde spanning tussen de winning van geothermie, gas en/of olie? Met andere woorden: kan de winning van olie of gas op een bepaalde plek geothermie op die plek bemoeilijken of onmogelijk maken?

De leden van de GroenLinks-fractie lezen dat er een gedragscode is opgesteld door de olie- en gassector. Hoewel hierbij door Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPa) wordt gezegd dat er met relevante maatschappelijke organisaties is gesproken, achten deze leden het wenselijk dat de overheid uiteindelijk controle heeft over het gedrag van de olie- en gassector en dat deze gedragscode democratisch gecontroleerd kan worden. Wat vindt de Staatssecretaris daarvan? De leden van de GroenLinks-fractie zijn verheugd met het op meerdere momenten uitsluiten door de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) van schaliegas. Het uitsluiten van de winning van schaliegas is iets waar deze leden al lange tijd voor hebben gepleit en het verheugt deze leden dat dit standpunt nu is overgenomen door het kabinet. Voor iets wat is uitgesloten, krijgt het onderwerp echter wel bijzonder veel aandacht in de Structuurvisie, inclusief een kaart met potentiële schaliegasvelden. Deze leden worden hiermee niet gerust gesteld. Wat deze leden betreft, kan worden volstaan met een korte uitleg over het uitsluiten van de winning van schaliegas, nu en in de toekomst. Is de Staatssecretaris bereid dit onderwerp summierder te behandelen in de Structuurvisie? De leden van de GroenLinks-fractie zien dat het Rijk bij energieprojecten en de besluitvorming daarover samen met de regio vormgeeft aan het proces van omgevingsparticipatie. Deze leden zijn van mening dat omgevingsparticipatie wel erg summier wordt beschreven in de Structuurvisie terwijl dit van groot belang is. Graag horen deze leden meer over dit onderwerp. Wat is er gebeurd op dit gebied sinds de brief van de Minister van EZK over dit onderwerp van februari 2016 (Kamerstuk 30 196,

nr. 211)? Welke lessen zijn er geleerd uit het verleden? Zijn er voorbeelden waar het goed is gegaan met de omgevingsparticipatie en waar het juist niet goed is gegaan? Hoe wordt dit proces precies ingericht? In hoeverre zijn de door de Minister van EZK opgestelde uitgangspunten rondom omgevingsparticipatie geïmplementeerd en hoe kan dit worden verbeterd? Is er een plan van aanpak? Hoe en wanneer wordt beleid rondom omgevingsparticipatie geëvalueerd?

De leden van de SP-fractie vragen hoe de Structuurvisie samenhangt met de Omgevingswet en de Mijnbouwwet. Zij vernemen graag hoe deze verschillende stukken zich tot elkaar verhouden. Deze leden vragen of het zoveel mogelijk ruimte openlaten voor toekomstige ontwikkelingen niet het risico met zich meebrengt dat er onvoorziene en ongewenste neveneffecten zullen optreden. Zij zien dit graag verder toegelicht. Wat de leden van de SP ten zeerste verbaast is de passage in de Structuurvisie dat «alle relevante partijen» worden betrokken bij de invulling van het beleid. Betekent dit daadwerkelijk dat ervoor is gekozen gasproducenten inspraak te geven bij de aanwijzing van bijvoorbeeld beschermde drinkwatergebieden? Zo ja, kan de Staatssecretaris toelichten hoe hiertoe besloten is? De leden van de SP-fractie uiten hun zorgen over deze ontwikkeling die commerciële partijen directe invloed geeft op de bescherming van ons drinkwater. Dat is bij uitstek een publieke taak, menen deze leden.

De leden van de SP zien de plannen om CO₂ in de ondergrond op te slaan niet als duurzame oplossing. Waarom worden deze miljarden niet gestoken in een daadwerkelijke overgang naar duurzame energie? Deze leden vinden dat op deze wijze de industrie een te grote vrijbrief wordt gegeven om CO₂ te blijven uitstoten zonder te hoeven verduurzamen. Deze leden vragen waarom er volop ingezet wordt op een techniek die nog helemaal geen bewezen successen kent? Zij zien op deze bezwaren graag een uitgebreide toelichting.

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat gaswinning zo snel mogelijk tot het verleden dient te behoren. Dat er gaswinning in de zogenaamde kleine velden wordt toegestaan vinden deze leden zeer onwenselijk. De leden van de SP-fractie merken op dat dit de overgang naar echte duurzame energie onnodig vertraagd. Waarom wordt er gekozen voor fossiele energie, met alle schadelijke gevolgen voor mens en milieu? Waarom worden er opnieuw dorpen en wijken in onzekerheid gelaten over de mogelijke gevolgen van winning in hun leefomgeving? De leden van de SP-fractie vragen hierop een uitgebreide reflectie.

De leden van 50PLUS constateren dat de Structuurvisie gaat om beleidsopgaven inzake de nationale belangen Drinkwatervoorziening en Mijnbouwactiviteiten in de ondergrond. Zou de Staatssecretaris nader willen ingaan op de vraag of er in de ondergrond voldoende ruimte is om drinkwaterbescherming en gebruik van de ondergrond voor mijnbouwactiviteiten en de energietransitie naast elkaar te laten bestaan op zo'n wijze dat beide optimaal ingericht kunnen worden?